TEKST: SUUS RUIS

Onderzoek ‘Seniorvriendelijke gemeenten’

Hoe tevreden zijn wij over waar we leven en wonen?

ANBO-PCOB deed onderzoek naar wat senioren vinden van hun woon- en leefomgeving. Om te weten te komen welke gemeenten het stempel ‘seniorvriendelijk’ verdienen, werd via een online vragenlijst de mening van ruim 7.400 ouderen gepeild. Lees hier de resultaten van het onderzoek, de reacties en de conclusies.

Best tevreden, maar...

Onderzoek van ANBO-PCOB laat zien hoe ouderen aankijken tegen acht verschillende onderwerpen, die samen bepalen hoe senior-vriendelijk onze woon- en leefomgeving is. Over het geheel genomen zijn ouderen – gemiddeld geven ze een 7,3 – best tevreden. Maar per onderwerp zijn er ook grote verschillen tussen diverse groepen ouderen. Conclusie: er valt nog heel wat te verbeteren!

Voor het onderzoek naar senior-vriendelijke gemeenten zijn meer dan 7400 ouderen online naar hun mening gevraagd. De deelnemers kwamen uit het Nationaal Senioren-panel, waren leden en niet-leden van ANBO-PCOB en lezers van het magazine Ouder***en***Wijzer.
De vragenlijst werd ontwikkeld met De Haagse Hogeschool en ANBO-PCOB, en richtte zich op zowel de fysieke als de sociale aspecten van seniorvriendelijk wonen. Door een weging op leeftijd, geslacht en stedelijkheidsgraad kunnen betrouwbare uitspraken worden gedaan over ouderen in Nederland. De onderzoeksresultaten zijn dan ook representatief voor alle 65-plussers in ons land.
Wel goed om te beseffen: ouderen vormen een heel heterogene groep. Zoveel mensen, zoveel meningen, en dat gaat zeker ook op voor 65-plussers. Dus als een uitkomst in dit onderzoek bijvoorbeeld uitwijst dat ouderen *gemiddeld genomen* redelijk tevreden zijn over sociale en medische voorzieningen, neemt dat niet weg dat er ook een grote groep ouderen is (ruim 25%) die hier niet echt tevreden mee is. En dit zijn juist vaak de ouderen die het meest op deze voorzieningen zijn aangewezen.

1 Toegankelijkheid eigen woning

Begane grond of niet, gelijkvloers of juist verdiepingen: voor ouderen is de toegankelijkheid van de eigen woning echt een punt van aandacht. Mooi nieuws dus dat ouderen de toegankelijkheid van hun eigen woning overwegend positief beoordelen: 94% vindt dat de woning goed toegankelijk is voor zichzelf, 89% zegt dat dit ook geldt voor bezoekers. Wel verwacht 44% aanpassingen nodig te hebben bij een toenemende zorgbehoefte. En dat is dan weer een aandachtspunt voor de gemeenten!

2 Deelnemen en ontmoeten

Als gevraagd wordt naar de mogelijkheid om deel te nemen aan activiteiten in de eigen gemeente, is de helft van de ondervraagden tevreden, één op de drie is neutraal. In het algemeen nemen ouderen vooral incidenteel of maandelijks deel aan activiteiten. In de niet-stedelijke gebieden is de wekelijkse deelname het hoogst.
Ongeveer 60% van de respondenten vindt dat er genoeg mogelijkheden zijn om anderen te ontmoeten. Zo'n 40% vindt dat dus niet of heeft geen mening.

3 Leeftijds-discriminatie

Bijna de helft van de ondervraagden voelt zich gewaardeerd door andere generaties. In de open antwoorden van dit onderzoek worden echter vaak ook schrijnende gevallen van leeftijdsdiscriminatie gemeld. Een deelnemer aan het onderzoek schrijft: 'Ouderen worden in dit land vriendelijk gedoogd, maar tellen niet mee.' En veel respondenten benadrukken nog actief en betrokken te zijn, maar desondanks met vooroordelen te worden geconfronteerd. En dat komt overeen met een eerder onderzoek van ANBO-PCOB: bijna één op de drie ouderen ervaart weleens discriminatie op basis van leeftijd.

4 Relatie met de gemeente

Twee derde van de ouderen vindt gemeentelijke informatie goed leesbaar, maar de begrijpelijkheid ervan scoort iets lager (59%).
Wel valt op dat een flinke groep (33%) neutraal is over de begrijpelijkheid, en 8% zelfs negatief. De bereikbaarheid van (maatschappelijke) instanties voor vragen of afspraken is beslist voor verbetering vatbaar, zeker in sterk stedelijke gebieden. En slechts een minderheid voelt zich echt gehoord door de gemeente. Er is duidelijk behoefte aan meer inspraak. Al met al best wel wat werk aan de winkel voor gemeenten.

5 Zorg en welzijn

De meeste ouderen in Nederland zijn overwegend tevreden over het aanbod en de bereikbaarheid van zorg- en welzijnsvoorzieningen in hun buurt. Zo geeft ongeveer 50% aan het aanbod voldoende te vinden, en meer dan de helft kan deze voorzieningen makkelijk bereiken. Eén op de vier is echter niet tevreden over aanbod en bereikbaarheid. Ruim 65% van de ouderen voelt zich digitaal vaardig genoeg voor een online beeldgesprek met een zorg- of hulpverlener. Toch blijft de voorkeur voor contact zonder tussenkomst van technologie sterk aanwezig: een kleine 40% geeft de voorkeur aan een gesprek in persoon.

6 Toegankelijkheid van de leefomgeving

Hoe goed is de toegankelijkheid van winkels en (gemeentelijke) voorzieningen in de eigen leefomgeving voor mensen met een rollator of rolstoel? De bereikbaarheid van openbare gebouwen wordt over het algemeen goed gewaardeerd, maar de waardering voor de toegankelijkheid van de diverse voorzieningen verschilt per regio. In niet-stedelijke gebieden vindt 14% geen enkele voorziening goed bereikbaar.
Voor het hele land geldt: de stoep wordt vaak een hindernisbaan genoemd, vol met geparkeerde fietsen, vuilcontainers, winkel-borden, enzovoorts.

7 Openbaar vervoer

Gebruik van het ov verschilt sterk per regio. In zeer stedelijke gebieden gebruikt 30% het ov wekelijks of vaker. In niet-stedelijke gebieden is dit slechts 3%. Vaak genoemde reden: dienstregelingen sluiten niet goed aan op de behoeften.
Kijken we naar niet-frequent gebruik: in de sterk verstedelijkte gebieden maakt zo'n 80% van de ouderen weleens gebruik van het ov of de regiotaxi, terwijl dat in niet-stedelijke gebieden slechts 14% is. Dit verschil wijst echt op serieuze bereikbaarheidsproblemen in de buitengebieden en dorpen.

8 Financiële draagkracht

De meerderheid van de mensen die aan dit onderzoek meededen, kan goed rondkomen. Maar in bepaalde groepen, zoals de groep 'financieel kwetsbare senioren', heeft bijna één op de drie juist moeite met het aan elkaar knopen van de eindjes. Voor deze 33% beïnvloedt dit ingrijpend hun deelname aan activiteiten en hun gebruik van voorzieningen.

HOE ZIT HET MET VEILIGHEID?

Veiligheid is in dit onderzoek niet als apart onderwerp onderzocht, maar kwam wel aan bod. En die veiligheid is wel degelijk een zorg onder ouderen: 13% voelt zich weleens onveilig in de buurt; in stedelijke gebieden loopt dit op tot bijna 20%. In de open antwoorden worden hangjongeren, drugs-gebruik, fatbikes, inbraken en een gebrek aan politie genoemd als oorzaken. Een van de respondenten schrijft: 'Ik durf na zonsondergang niet meer naar buiten.' Een ander: 'Er is veel overlast van jongeren op scooters, ik voel me regelmatig opgejaagd.' Dit laat zien dat ook het thema veiligheid aandacht verdient in gemeentelijk beleid. Veiligheid is immers essentieel voor het welzijn.

Twee reacties van gemeenten

FOTO: NADINE DE RUITER

WETHOUDER IN LEEUWARDEN, HEIN DE HAAN:

'We versterken bewust dat gevoel van erbij horen'

Leeuwarden scoorde goed in het ANBO-PCOB-onderzoek naar seniorvriendelijke gemeenten. Wethouder Hein de Haan vertelt waar dat volgens hem aan ligt en geeft aan waar nog kansen liggen.

'Ik denk dat de woonkwaliteit hier gewoon hoog is', zegt De Haan. 'Veel ouderen in de gemeente Leeuwarden hebben een relatief ruime en vaak afbetaalde woning in een prettige, groene wijk. Ook zie je hier nog die sterke gemeenschapszin. Mensen hebben zicht op elkaar. Dat draagt bij aan het gevoel dat je erbij hoort.' Een respondent bevestigt dat gevoel van verbondenheid met de opmerking: 'Leuke straatactiviteiten en buurtvereniging.'
'We proberen dat gevoel van erbij horen bewust te versterken', aldus De Haan. 'Een voorbeeld is het programma *Over de Drempel,* waarbij cultuurmakers bij mensen thuis langsgaan om ze aandacht te geven en eenzaamheid tegen te gaan. Maar ook grote ouderenbonden spelen een actieve rol, met hen hebben we vaak contact.' Sociale inclusie krijgt in het onderzoek dan ook de maximale score.

Extra woningen in een gezonde omgeving

Huisvesting in Leeuwarden krijgt ook de maximale score, maar daar ligt volgens De Haan nog wel een opgave. 'We scoren nu goed, maar we hebben 1.100 extra geclusterde woningen nodig om dat zo te houden. Die zullen we dan zoveel mogelijk rondom voorzieningen als supermarkten en ontmoetingsplekken bouwen, zodat ouderen ernaartoe kunnen verhuizen zonder hun sociale netwerk kwijt te raken. Doorstroming stimuleren dus, maar wel met oog voor de wijk.'
Leeuwarden zet ook in op een gezonde buitenruimte. 'We zijn bezig met een mobiliteitstransitie volgens het principe: eerst stappen en trappen, dan pas de auto. Dat betekent: voetgangers en fietsers komen op de eerste plaats.
In nieuwere wijken is de auto te gast en er is meer groen, er staan meer bankjes en er zijn meer plekken die uitnodigen tot ontmoeting en beweging.'

Formele en informele ondersteuning

Voor zorg en ondersteuning werkt de gemeente samen met onder andere Amaryllis, een organisatie die zich inzet voor een plezierig en onbezorgd leven. 'We hebben allerlei instrumenten om mensen te laten participeren – van schuldmaatjes tot vitaliteitsgroepen. En informele hulp is net zo belangrijk. In sommige wijken brengen buren elkaar al met een gedeelde buurtauto naar zorgafspraken.'
Ook vrijwilligerswerk krijgt volop aandacht. 'We hebben vorig jaar allerlei activiteiten georganiseerd om ouderen te enthousiasmeren', zegt De Haan. 'Daarnaast kijken we naar mogelijkheden om senioren die op hun eigen tempo en voorwaarden willen blijven werken, daartoe ook de kans te geven.'

WETHOUDER IN RIJSSEN-HOLTEN, BEN BEENS:

'Kleinschalige initiatieven brengen jong en oud bij elkaar'

Ook Rijssen-Holten scoorde opvallend hoog in het onderzoek van ANBO-PCOB naar seniorvriendelijke gemeenten in Nederland. Wethouder Ben Beens vertelt wat het geheim is van 'zijn' gemeente.

'Dat we in het onderzoek zo goed scoren op sociale inclusie en participatie, voelt als een bevestiging van onze aanpak', zegt wethouder Beens. Volgens hem is samenwerken de sleutel. 'We investeren in goede contacten met de ouderenbonden, vrijwilligers en zorg- en welzijnsorganisaties. Samen organiseren we bijvoorbeeld het Zorg- en Structuurnetwerk, waarin we elk kwartaal een thema bespreken, van ouderenzorg tot eenzaamheid.'

Veilig fietsen en actief blijven

Een recent voorbeeld is de campagne voor fietsveiligheid en ouderen. 'In Rijssen bleek het aantal fietsongelukken onder ouderen relatief hoog. We hebben toen op pleinen in de stad een voorlichtingsactie opgezet. Daar gaven we tips over veilig fietsen, balans en valpreventie.'
Ook de inzet op verbinding tussen de generaties wordt gewaardeerd. 'We stimuleren ouderen om actief te blijven, bijvoorbeeld via vrijwilligerswerk. Tijdens bijeenkomsten voor nieuwe inwoners nodigen we verenigingen en stichtingen uit om zich te komen presenteren. Daar komen opvallend veel 65-plussers op af die zich willen inzetten voor de gemeenschap.'

Elkaar kennen en ondersteunen

Huisvesting is in Rijssen-Holten een ander sterk punt. 'We hebben onder andere een woonvorm gerealiseerd waar men zelfstandig kan wonen met aandacht voor elkaar – een soort "Knarrenhof". Daarnaast stimuleren we met onze welzijnsorganisatie Wijkkracht de sociale cohesie in buurten, bijvoorbeeld met initiatieven als een openbare tafeltennistafel.'
Een van de deelnemers aan het onderzoek van ANBO-PCOB schreef: 'In Rijssen-Holten heerst nog een echte buurtmentaliteit. Mensen kennen elkaar en er wordt omgekeken naar elkaar. Dat geeft ook een gevoel van veiligheid.'

Toekomstbestendig wonen

Beens: 'We proberen inwoners ook al vroeg te laten nadenken over hoe ze in de toekomst willen wonen. Bijvoorbeeld: is het huis voorbereid op een traplift? Kun je beneden slapen? Dat soort zaken moet je eigenlijk al bespreken met mensen vanaf hun 55ste. Samen met (bouw)bedrijven geven we daar voorlichting over.'
Wat andere gemeenten van Rijssen-Holten kunnen leren? 'Wij zijn geen grote stad. Mensen kennen elkaar hier. Die sociale cohesie moet je koesteren en versterken. En: praat met mensen. Alleen zo weet je wat werkt.'

Conclusies en aanbevelingen

Uit het onderzoek kunnen heel wat conclusies worden getrokken. En de ouderen die de vragenlijsten invulden gaven ook nog eens duidelijke aanbevelingen.

In de open antwoorden op de vraag 'wat zou uw advies zijn aan uw gemeente?' pleiten de respondenten voor meer betaalbare woningen, betere trottoirs en verlichting en meer ov op loopafstand. Ook vragen ze om 'een dorpshuis dat open is als je koffie wilt drinken' en 'meer openbare toiletten, zodat ik ook wat verder van huis durf te gaan'.
Een vriendelijke benadering door de gemeente is eveneens belangrijk. Zoals een van de respondenten het verwoordt: 'Het lijkt soms alsof ouderen in de weg lopen. Vraag ons gewoon wat we nodig hebben.'
Kortom, gemeenten moeten beter luisteren naar ouderen, hen meer betrekken bij beleid, meer inspraakmomenten organiseren en helder communiceren. Alleen dan voelen mensen zich serieus genomen. Al deze signalen zijn concreet en waardevol. Het is aan de gemeenten om ze serieus te nemen.

Nog wat duidelijke aandachtspunten

Het onderzoek laat zien dat veel ouderen tevreden zijn over hun woonomgeving, maar er zijn zeker ook verbeterpunten:
• Zorg voor meer passende en betaalbare woningen.
• Veel ouderen wonen nu in huizen die niet toekomstbestendig zijn. Doorstroming naar geschikte woningen kan bijdragen aan een betere woonkwaliteit voor álle generaties.

Met betrekking tot de leefomgeving kunnen uit de antwoorden van de respondenten de volgende aanbevelingen worden gedestilleerd:
• Verbeter de fysieke leefomgeving. Denk aan veilige, goed onderhouden trottoirs en oversteekplaatsen.
• Maak openbaar vervoer toegankelijker. Vooral in de dorpen is het ov vaak beperkt of ontbreekt het helemaal. Denk aan buurtbussen en een betere aansluiting op andere vervoersmiddelen.

Ouderen blijken ook te willen dat de gemeente betere voorwaarden schept voor het opdoen en onderhouden van sociale contacten:
• In niet-stedelijke gebieden wordt vaak gerefereerd aan het gemis aan ontmoetingsplekken: 'Er is geen buurthuis meer waar je even naartoe kunt.'
• In stedelijke gebieden lijkt de sociale samenhang onder druk te staan door de diversiteit en anonimiteit. Een van de ondervraagden adviseert: 'Zorg voor meer projecten om mensen van verschillende culturen met elkaar te verbinden.'

Ook het thema veiligheid komt duidelijk naar voren uit het onderzoek:
• In zowel stedelijke als niet-stedelijke gebieden heeft men behoefte aan meer zichtbare handhaving en een verhoogde inzet op het gebied van veiligheid.
• In stedelijke gebieden gaat het vaker over overlast door jongeren, criminaliteit of drugshandel. 'Meer inzet op straat, niet alleen regels maar ook handhaving.'
• In minder stedelijke gebieden wordt vooral gewezen op het ontbreken van politieaanwezigheid. 'De wijkagent moet zich laten zien, dat maakt verschil.'

Dit doet ANBO-PCOB

Meer **rekening houden** met ouderen, graag!

Nederland telt nu 3,7 miljoen inwoners van 65 jaar of ouder. Dat is meer dan één op de vijf mensen. In 2040 loopt het aantal 65-plussers op tot 4,8 miljoen – een kwart van de bevolking! Deze veranderende bevolkingssamenstelling vraagt om belangrijke aanpassingen.

Gemeenten in Nederland zullen in toenemende mate rekening moeten houden met een verouderende bevolking. Gelukkig zijn 65-plussers gemiddeld genomen momenteel best positief over hoe seniorvriendelijk die gemeenten zijn. Om dat zo te houden, is het voor bestuurders noodzakelijk om goed met ouderen in gesprek te blijven. Wat hebben ze nodig? Wat willen ze? Waar lopen ze tegenaan? Alleen zo worden ze in staat gesteld ook nog bij te dragen aan de maatschappij. Mensen worden niet alleen ouder, ze blijven gelukkig ook langer fit. Daar liggen kansen: ouderen kunnen langer blijven meedoen.

Meer woningen voor senioren

Duidelijk is waar senioren zich momenteel zorgen over maken. Voor gemeenten is er zeker nog wat te winnen op het gebied van sociale inclusie, communicatie, transport en veiligheid. Ook zijn er twijfels over de toekomstbestendigheid van woningen. Ouderen blijven het liefst zo lang mogelijk thuis wonen. Dat is niet zo gek, want daarin is vanuit de overheid geïnvesteerd. Als thuis wonen niet meer gaat, heeft een woning met de privacy van een eigen voordeur en zorg dicht bij huis de voorkeur. Aan deze woningen is een gebrek. Hier ligt een uitdaging voor gemeenten.

Breed baan voor 'langzaam' verkeer

Een motto als 'Stappen en trappen, dan pas de auto' van de gemeente Leeuwarden verdient applaus. Ieder mens is gebaat bij een gezonde en toegankelijke buitenruimte. Wel is het belangrijk om te kijken naar de breedte van trottoirs en fietspaden. Doordat steeds meer snelle tweewielers - zoals elektrische fietsen, snorfietsen en fatbikes - het fietspad in beslag nemen, komen de wat langzamere weggebruikers in het gedrang. Dat binnensteden vaker autoluw zijn, is mooi. Maar het heeft meer drukte op fietspaden en trottoirs tot gevolg. Wellicht is het daarom tijd om na te denken over stroken voor snel en langzamer verkeer?

In actie tegen leeftijdsdiscriminatie

Ruim een kwart van de ondervraagde senioren geeft aan zich niet altijd serieus genomen te voelen. In een eerder onderzoek, van begin 2025, concludeerde ANBO-PCOB al dat leeftijdsdiscriminatie als een groot probleem wordt ervaren. Gemeenten kunnen het voortouw nemen bij de bestrijding hiervan. Bijvoorbeeld door meer ouderen in dienst te nemen en zich actief in te zetten om het negatieve stigma rond ouderen weg te nemen.

Hoe ANBO-PCOB invloed uitoefent

Met de resultaten van de peiling in de hand en de gemeenteraadsverkiezingen voor de deur (die zullen op 18 maart 2026 plaatsvinden) heeft ANBO-PCOB een gids voor gemeenten gemaakt. Hierin staan concrete handvatten om seniorvriendelijk beleid te maken: van mobiliteit tot zorg, van wonen tot zingeving.
Verder zijn er enorm veel overleggroepen waarbij we zijn aangesloten en waarmee we direct of indirect onze invloed op gemeentelijk niveau laten gelden. Een paar voorbeelden? We schuiven aan bij PostNL om brievenbussen zo bereikbaar mogelijk te houden en we zitten aan tafel met de NS en ProRail om te praten over het openbaar vervoer. De grote banken en Geldmaat (van de pinautomaten) hebben ons toegezegd zich meer in te spannen om het betalingsverkeer ook voor kwetsbare groepen (zoals senioren die digitaal minder makkelijk uit de voeten kunnen) bereikbaar te houden.
De Krachtig ouder worden-bijeenkomsten die we samen met de Seniorencoalitie in het hele land organiseren, zijn ook een mooi moment om in contact te komen met zowel senioren als gemeenten. En dan zijn er ook nog onze afdelingen die door heel Nederland op gemeentelijk niveau laten weten wat echt belangrijk is voor ouderen.